

І.А. Свінцицький

Національний медичний
університет ім. О.О. Богомольця,
м. Київ

ЖИТТЄВИЙ ПОДВИГ АЛЬБЕРТА ШВЕЙЦЕРА

Резюме

У статті наведено основні віхи подвижницького життя й безкорисливого служіння людству видатного лікаря-гуманіста, лауреата Нобелівської премії миру Альберта Швейцера. Особливу увагу акцентовано на його багатогранну діяльність у містечку Ламбарене та палку боротьбу за заборону використання ядерної зброї.

Ключові слова

Альберт Швейцер, біоетика, гуманізм, благоговіння перед життям, діяльність на захист миру, історія медицини.

*В усьому і для всіх він був людиною.
Вже не побачу рівного йому.*

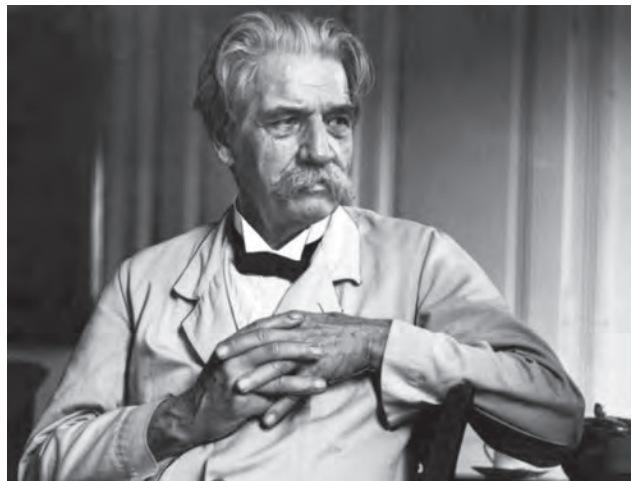
Вільям Шекспір «Гамлет»

Альберт Швейцер є однією із найвидатніших постатей ХХ століття, яка все своє подвижницьке життя, насичене копіткою працею, незабутніми моментами найвищих злетів духу, справжнім коханням і щастям батьківства, численними подорожами та пригодами, постійною боротьбою, присвятила служінню високим ідеалам добра і милосердя та протидії різноманітним проявам зла на нашій планеті. Він був генієм доброти та самопожертви і став гідним взірцем для наслідування [7].

Філософ, богослов, лікар, місіонер, музикант, мистецтвознавець, публіцист... Не злічити весь перелік сфер людської діяльності, в яких він досяг вагомих успіхів і широкого визнання. Проте не лише колосальний талант, а й надзвичайна скромність і готовність будь-якої хвилини допомогти нужденним завжди вирізняли його з-поміж інших [4, 15].

Альберт Швейцер був носієм високих моральних ідеалів, стояв на засадах дружніх взаємовідносин і рівності між усіма людьми незалежно від їх расової, національної або релігійної приналежності, активно пропагував концепцію благоговіння перед життям. Власним прикладом він яскраво продемонстрував дієвість цього вчення, адже проголошені ним слова завжди відповідали здійсненим у подальшому вчинкам. На жаль, розбіжності між поведінкою людей і постулатами Святого Письма дуже засмучували великого лікаря-гуманіста, який намагався робити все від нього залежне, щоб втілити в життя справжню біблійну братерську любов. Саме самопожертва заради цих цінностей визначила його непростий життєвий шлях [1, 2, 11, 15].

© І.А. Свінцицький

Фото. Видатний лікар-гуманіст Альберт Швейцер

Альберт Швейцер розпочав безкорисливо служити людству ще з юнацьких років: активно піклувався за безпритульними дітьми, пізніше облаштовував життя безхатченків і колишніх в'язнів. На жаль, ця діяльність доволі суттєво залежала від сторонніх організацій, тому не могла задовільнити його цілком [13].

1904 р. став переломним у його житті: після прочитання опублікованої Паризьким місіонерським товариством статті, в якій зазначалось про нагальну потребу в лікарях для роботи в Габоні (колишня французька колонія в Африці), він вирішив опанувати фах медика для реалізації поставленої мети — до досягнення 30-річного віку отримувати нові знання, здійснювати наукові пошуки і займатися мистецькою діяльністю, а згодом повністю сфокусуватися на допомозі людям конкретними справами незалежно від офіційної доброчинності. Бажання працювати в джунглях викликало значний погляд серед його родичів і друзів, які всіляко намагалися за допомогою емоційних оцінок і ра-

ціональних переконань відмовити Альберта від цього задуму. Однак ухвалене рішення нашого героя було підсумком тривалих роздумів, й він остаточно переконався в хибності підходу, що полягав у нав'язуванні іншим людям своїх поглядів [6, 10, 16].

Неймовірно, але факт: Паризьке місіонерське товариство спочатку відхилило його клопотання про участь у цій місії, побоюючись, що інші радикально налаштовані люди можуть вчинити аналогічним чином. Однак подружжя Швейцерів запропонувало виділити власні кошти для покриття витрат на перші два роки подорожі, що дещо пом'якшило позицію зазначеної організації [16].

Коли великий гуманіст дістався до Африки, то поставив собі за мету не лише лікувати, але й виховувати тамтешніх мешканців. Так, під час перебування пацієнтів у лікарні він прищеплював їм навички працювати, формував у них культуру поведінки й збагачував їх внутрішній світ. Встановлені ним базові принципи функціонування медичного закладу полягали в постійній турботі за хворими й суворому дотриманні дисципліни [5, 6].

На початку його роботи першочерговим завданням було вирішення питань психологічного характеру: необхідно було здобути довіру людей, які вперше в житті спілкувалися з лікарями і не мали жодного уявлення про традиційну (наукову) медицину, а також подолати їхні скептичні погляди щодо «чужинців», які уособлювали загарбників. Ця комунікація вимагала неабиякого терпіння, такту й вміння знаходити спільну мову та перейматися проблемами ближнього. Лікар-філософ шанобливо ставився до кожного зі своїх пацієнтів, але водночас був досить вимогливим і наполегливим. Варто зазначити, що саме повага до людської гідності, батьківське ставлення, справжній гуманізм і глибока людяність стали запорукою успішності лікувального процесу [3, 6].

Робота з облаштування і подальшого функціонування ламбаренської лікарні була його пріоритетом понад півстоліття. Попри численні несприятливі чинники (злиденність, відсталість, матеріально-технічні проблеми, високі показники захворюваності на різні патології), він разом зі своїми помічниками змогли надати якісну медичну допомогу тисячам хворих [6].

Сьогодні медицина скерована на вузьку спеціалізацію практичної діяльності, проте реалії життя в Ламбарене змусили Альберта Швейцера опанувати низку лікарських фахів (інтерніст, хірург, акушер-гінеколог, невропатолог, психіатр, офтальмолог, стоматолог), окрім того, він виконував функції медбрата, санітара, вантажника, будівельника тощо. Найбільша кількість звер-

нень стосувалась інфекційних і паразитарних хвороб, часто захворювання органів травлення проявлялися тяжкими отруєннями (доволі поширений спосіб помсти серед африканців), нерідко спостерігалися укуси диких тварин і людей. Він ретельно оцінював поточну епідеміологічну ситуацію, намагався досягнути причини виникнення й особливості діагностики різних патологій. При визначенні оптимальної тактики лікування завжди враховував наявні ресурси і можливості, а також власний клінічний досвід [4-6].

Альберт Швейцер із глибокою повагою і великим зацікавленням ставився до історії та культури мешканців Чорного континенту. Він зважав на місцеві звичаї (звісно, якщо вони не шкодили лікувальному процесу), брав участь у деяких із них, неодноразово виступав суддею при суперечках між людьми або племенами [4, 5].

Лікар-гуманіст і вірянин (який, до речі, виріс у родині протестантського священика й сам згодом став богословом) лікував усіх нужденних незалежно від віросповідання й активно виступав за зменшення розбіжностей між різними релігіями [5].

Наприкінці 20-х років минулого століття наш подвижник став на захист африканців, які боролися за національну незалежність, наполягаючи на наданні їм низки прав: проживання, вільного пересування країною, володіння землею, вільного вибору праці [8].

Альберт Швейцер також назавжди запам'ятеється людству як палкий поборник миру і захорони використання ядерної зброї. У день застосування першої атомної бомби він остаточно вирішив, що час мовчазного спостереження скінчився, а забезпечити мир можна лише за повної відмови від військових дій через моральні принципи. Маючи прекрасні ораторські здібності та літературний талант, лікар-гуманіст неодноразово виступав проти ворожнечі, що призводить до збройного протистояння та вбивств і становить серйозну загрозу для життя [4, 5, 7].

Незважаючи на значну зайнятість і свій доволі поважний вік, він почав вивчати основи ядерної фізики та процес розробки відповідної зброї, безпосередньо ознайомився з наслідками бомбардування Хіросіми й Нагасакі. Дійшовши висновку, що благоговіння перед життям має стати дороговказом для людей, які мають справу з ядерними озброєннями, Альберт Швейцер намагався роз'яснити як медик за фахом всю небезпеку від їх використання [4, 7].

У 1952 р. діяльність лікаря-філософа на захист миру було відзначено Нобелівською премією. Під час отримання цієї нагороди лауреат виступив із промовою «Проблема миру в сучасному світі», яка містила вимоги про безумовну і повну заборону випробувань і застосування ядерної зброї [4].

У 1957 р. він підготував «Декларацію совісті», в якій зазначив: «Мої літа, а також широке розуміння багатьма людьми моєї роботи дозволяють сподіватися, що мій заклик розчистить шлях до усвідомлення цієї небезпеки». Наступного року вийшла з друку його книга «Мир або атомна війна?». Варто підкреслити, що глибоке переконання нашого подвижника щодо необхідності об'єднання зусиль заради досягнення миру в усьому світі не втратило своєї актуальності й сьогодні [6, 11].

Альберт Швейцер ще за життя здобув величезну популярність і неймовірну повагу. Він був дороговказом для багатьох людей, які вважали його легендою та прагнули стати схожими на нього. Задля справедливості необхідно відзначити, що, на жаль, деяка частина суспільства так і не змогла сприйняти ідеї та схвалити вчинки лікаря-гуманіста,

називавши його медичну практику накопиченням таланту в землю, інші звинувачували у втечі від життя, авторитарних методах управління, нерозумінні націоналістичних африканських устремлень. Нерідко висловлювалися докори щодо антисанітарних умов функціонування лікарні, вільного пересування різних тварин територією медичного закладу тощо. Він дуже болісно реагував на відгук недоброзичливців, проте жодного разу не зрадив своїх принципів [7, 12, 14, 16].

Підсумовуючи зазначене вище, можна з впевненістю стверджувати, що постать Альберта Швейцера є яскравим прикладом професіоналізму, гуманного та безкорисливого служіння людству, високої моральності. Він став символом братерства народів і жертвовного героїзму, незважаючи на всі перешкоди, які виникали на його життєвому шляху [9].

Список використаної літератури

1. Балабай Я.В. Етика благоговіння перед життям Альберта Швейцера і професійна етика лікаря і фармацевта / Я.В. Балабай // *Гілея: науковий вісник*. — 2015. — Вип. 96. — С. 393-396.
2. Блохина Н.Н. Альберт Швейцер — образ самопожертвования в медицине / Н.Н. Блохина, А.Н. Калягин // *Альманах сестринского дела*. — 2013. — № 2. — С. 24-28.
3. Гажиев В.В. Альберт Швейцер — жизнь, отданная людям / В.В. Гажиев, А.И. Бобровицкая, В.А. Мельник // *Вестник гигиены и эпидемиологии*. — 1999. — № 2. — С. 157-161.
4. Есауленко И.Э. Казимеж Имиелински — создатель и руководитель Всемирной академии медицины Альберта Швейцера / И.Э. Есауленко, А.С. Фаустов, В.И. Попов. — Воронеж: Истоки, 2005. — 108 с.
5. Загородний М.І. Альберт Швейцер: професіоналізм і гуманізм лікарської діяльності / М.І. Загородний. — К.: «АДЕФ-Україна», 2000. — 24 с.
6. Земитан В. Старий дивак із джунглів / В. Земитан, Л. Михайлова // *Дзеркало тижня*. — 2002. — № 19. — Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/society/stariy_divak_iz_dzhungliv.html
7. Імієлінські К. Альберт Швейцер: Мислитель, Гуманіст, Лікар / К. Імієлінські, А. Імієлінські. — Одеса: ОДМУ, 2001. — 157 с.
8. Пушнін Д. До дня народження видатного вченого Альберта Швейцера / Д. Пушнін // *Новости медицины и фармации*. — 2013. — № 1-2. — С. 26-27.
9. Свінціцький І.А. Гуманістична модель життя за Альбертом Швейцером — дороговказ для сучасного лікаря / І.А. Свінціцький // *Вчені майбутнього: Тези доповідей науково-практичної конференції молодих вчених з міжнародною участю*. — Одеса, 2007. — С. 84-85.
10. Утехин В.И. Альберт Швейцер: гений совести / В.И. Утехин, Л.П. Чурилов // *Актуальные проблемы транспортной медицины*. — 2013. — № 4. — С. 142-147.
11. Шевченко А.А. Альберт Швейцер. Етика благоговіння перед життям — етика любови і исцелення / А.А. Шевченко // *Медицина неотложных состояний*. — 2006. — № 1. — С. 133-138.
12. Шкарин В.В. Воспитание нравственности будущего врача на идеях гуманизма А. Швейцера / В.В. Шкарин // *Нижегородский медицинский журнал*. — 2002. — № 1. — С. 174-177.
13. Gaertner H. Albert Schweitzer. Stulecie szpitala w Lambarene (Gabon) / H. Gaertner, B. Stelcer, E. Wissel // *Archiwum Historii i Filozofii Medycyny*. — 2013. — Т. 76, № 1. — С. 46-50.
14. Hopton Cann S.A. Days of giants: remembering Albert Schweitzer / S.A. Hopton Cann // *Lancet*. — 2012. — Vol. 380. — P. 1740.
15. Kasten J. Albert Schweitzer: his experience and example / J. Kasten // *Virtual Mentor*. — 2006. — Vol. 8. — P. 859-862.
16. Tan S.Y. Albert Schweitzer (1875-1965): a reverence for life / S.Y. Tan, Y. Tatsumura // *Singapore Med. J.* — 2014. — Vol. 55. — P. 351-352.

Надійшла до редакції 30.11.2016

FEAT OF LIFE OF ALBERT SCHWEITZER

I.A. Svintsitskyi

Abstract

The article presents the selected milestones of life and unselfish service to others of prominent physician, humanist, Nobel Peace Prize laureate Albert Schweitzer. Particular attention is paid to his multifaceted activity in Lambarene and enthusiastic fight to ban the nuclear weapons.

Keywords: Albert Schweitzer, bioethics, humanism, reverence for life, activity in defense of peace, history of medicine.